

A photograph of three people in an office environment. On the left, a man with a beard is partially visible. In the center, a man with a shaved head, wearing a white shirt and a blue lanyard, is looking towards the right. On the right, a woman is sitting at a desk, looking down at a notebook. The background shows office shelves with binders and a computer monitor.

**De tool Bachertoets
stelt groepen docenten
in staat doelgericht en
efficiënt aan een thema
te werken**

De tool Bachelorstoets

■ Jetske Strijbos

Jetske Strijbos is adjunct-groepshoofd beleid van de groep Gezondheid en Welzijn van UC Leuven-Limburg en projectmedewerker van het project Bachelorstoets. Email: jetske.strijbos@ucll.be

■ Aleidis Devillé

Aleidis Devillé is lector in de opleiding Sociaal Werk van Thomas More en projectmedewerker van het project Bachelorstoets.

Het belang van de eindtoetsing in het hoger onderwijs – onder de vorm van ‘thesis’, ‘eindwerk’, ‘bachelorproef’, ‘eindproject’, ‘afstudeerwerk’, ‘scriptie’, ‘portfolio’ – is groot. Elke opleiding is gevoelig voor deze eindtoetsing, omdat het informatie geeft over de beoogde en gerealiseerde output. De kwaliteit van het toetsinstrument is dan ook van cruciaal belang. De tool Bachelorstoets¹ biedt een antwoord op deze zorg van bacheloropleidingen door hen digitaal te ondersteunen bij de ontwikkeling van een beoordelingsinstrument. Met behulp van de tool wisselen docententeams ook gericht – en vaak ook ‘gepassioneerd’ – van gedachten over beoogde leerresultaten, betekenis van generieke competenties en beroepsspecificiteit.

In het kielzog van het Bolognaproces

Wereldwijd ervaart hoger onderwijs een ‘call for accountability’ of de toenemende druk om de kwaliteit van het onderwijsaanbod en de afgele-

verde diploma’s te verantwoorden. In het kielzog van het Bolognaproces (European Commission, 1999) ontwikkelde zich het European Qualifications Framework (European Commission, 2008), dat een vertaalslag heeft gekregen naar de Vlaamse context in het Decreet betreffende de Vlaamse Kwalificatiestructuur (Vlaamse Gemeenschap, 2010). Zowel het Europese als het Vlaamse kader beschrijft de minimale leerresultaten op acht kwalificatieniveaus. Het bacheloronderwijs situeert zich in beide raamwerken op niveau 6. Opleidingen winnen publiek vertrouwen wanneer accrediterende instanties vaststellen dat de prestaties van studenten overeenstemmen met de vooropgestelde leerresultaten. Beoordeling van de studentprestaties aan het einde van de opleiding neemt daardoor een centrale plaats in in het hoger onderwijs. Dit bijkomende belang van beoordeling brengt voor opleidingen heel wat uitdagingen mee: (1) zij moeten garant staan voor het beoogde niveau (VKS6) van hun uitstromende studenten; (2) opleidingen dienen te werken met betrouwbare meetinstrumenten en (3) docenten moeten beschikken over de nodige deskundigheid om beoordelingsprocedures kwaliteitsvol uit te tekenen en te hanteren. Het project Bachelorstoets wil opleidingsverantwoordelijken en docenten(teams) ondersteunen bij deze uitdagingen die voortvloeien uit het toenemende belang van beoordeling.

¹Bachelorstoets wordt gefinancierd door het Onderwijsontwikkelingsfonds van de Associatie KU Leuven. Het project loopt van september 2012 tot september 2015. UC Leuven-Limburg (penvoerende instelling) en Thomas More ontwikkelen dit project. Meer dan 20 bacheloropleidingen uit de Associatie KU Leuven zijn aan de slag gegaan met de projectresultaten. Meer informatie is te vinden op www.bachelorstoets.be.

Project Bachelortoets

Het project Bachelortoets benadert de probleemstelling op een geïntegreerde manier. Zo is een tool ontwikkeld waarmee docenten(teams) valide en betrouwbare beoordelingsinstrumenten voor eindbeoordelingen kunnen ontwerpen. De tool loodst gebruikers stapsgewijs van een 'beoordelingsconcept' naar een 'beoordelingsinstrument op maat'. Het resultaat is optimaal wanneer docententeams het ontwikkeltraject ook aanwenden om te praten over het niveau, de interpretatie van de beoogde leerresultaten of criteria, het beoordelingsconcept, het opleidingsprogramma... De tool nodigt uit tot gestructureerde discussie en bevordert daardoor direct of indirect de betrouwbaarheid van het resultaat en de toetsdeskundigheid van de betrokken teamleden.

De ruggengraat van de tool Bachelor-toets

Een set criteria, beschrijvingen en standaarden, uitgewerkt voor generieke competenties in het bacheloronderwijs (uitstroom niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur), vormt de ruggengraat van de tool Bachelortoets. Deze set omvat volgende competenties: oplossingsgericht kunnen werken, denk- en redeneervaardigheid, creativiteit, verwerven en verwerken van informatie, vermogen tot kritische reflectie, ingesteldheid

tot levenslang leren, besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid, vermogen tot communiceren, uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken en teamgericht kunnen werken.

Omdat de tool zich richt tot eender welke bacheloropleiding, maken beroepsspecifieke competenties geen deel uit van de set. Het staat gebruikers echter vrij om (1) gegevens uit de generieke set te hertalen naar hun beroepseigen context of jargon of om (2) beroepsspecifieke competenties toe te voegen aan de basisstructuur. De set is dus op te vatten als een opleidingsoverstijgende 'bron van inspiratie'.

Ontwerpproces van een beoordelingsinstrument

Stap 1 – ontwerpteam samenstellen en voorbereiden

De opleiding stelt een ontwerpteam samen dat zich buigt over het beoordelingsinstrument van een bepaald beoordelingsmoment. Het team bestaat uit docenten, een opleidingsverantwoordelijke, een lid van de toetscommissie, een externe beoordelaar, een student... Vijf deelnemers is een werkbare groepsgrootte. Het ontwerpteam bakent de beoordeling af en zoekt de nodige documentatie (bestaand uit beoordelingsinstrument, ECTS-fiche², domeinspecifieke beoogde leerresultaten, instructie beoordelingsprocedure...).

Box 1 Voorbeeld van criteria, beschrijving en standaard voor de competentie 'Teamgericht kunnen werken':

- **Criteria:** De generieke competentie 'teamgericht kunnen werken' kent volgende criteria: (1) zich opstellen als een loyaal teamlid en (2) coördineren en uitvoeren van taken in teamverband.
- **Beschrijving:** Onder 'zich opstellen als loyaal teamlid' kan het volgende begrepen worden: (1) de student draagt constructief bij aan een teamgericht werkklimaat, (2) hij voert een billijk aandeel van de gemeenschappelijke taken tijdig en nauwkeurig uit en (3) geeft heldere en onderbouwde feedback aan de teamleden en verwerkt zelf ook ontvangen suggesties.
- **Standaard:** Studenten beheersen deze competentie op bachelorniveau wanneer bovengenoemde criteria zichtbaar zijn bij het oplossen van complexe probleemtaken.

²In Vlaanderen bestaat voor elk opleidingsonderdeel een ECTS-fiche, waarin de modaliteiten van het opleidingsonderdeel zijn beschreven (aantal studiepunten, lesgevers, aantal contacturen, doelstellingen, leerinhouden, evaluatieactiviteiten, etc.). De ECTS-fiche maakt deel uit van het contract tussen hogeschool/opleiding en de student.

Box 2 Case Sociaal Werk – Thomas More: ontwerpteam

Het docententeam dat verantwoordelijk is voor de bachelorproeven voor Sociaal Werk van Thomas More besloot om met Bachelortoets aan de slag te gaan. De opleiding implementeerde op dat ogenblik een nieuwe tweede opleidingsfase – in het kader van een grondige curriculumhervorming. In voorbereiding van de nieuwe derde opleidingsfase, waarin ook een nieuw bachelorproefconcept was opgenomen, besloot de opleiding om ook haar beoordelingsinstrument te actualiseren.

Het team bestaat uit 20 docenten. Zes van hen werden afgevaardigd om als werkgroep een eerste versie van beoordelingsinstrument te ontwikkelen.

Stap 2 – tool doorlopen

Het ontwerpteam doorloopt de tool Bachelor-toets, met daarin vervat:

1. Positioneren van de beoordeling in het opleidingsprogramma;
2. Beschrijven van het beoordelingsproces en de –modaliteiten (evaluatievorm, verloop van evaluatieactiviteiten);
3. Aanduiden en ordenen van de te beoordelen competenties of criteria;
4. Selecteren, aanpassen en toevoegen van voorgestelde beschrijvingen;
5. Selecteren van een geschikte beoordelings-schaal.
6. Het doorlopen resulteert in een eerste voorstel van beoordelingsinstrument.

Het doorlopen resulteert in een eerste voorstel van beoordelingsinstrument.

Stap 3 – beoordelingsinstrument verfijnen

Het ontwerpteam bekijkt het eerste voorstel van het beoordelingsinstrument kritisch. Zij wordt daarin bijgestaan door andere collega's of relevante externe partners. Opleidingen kunnen ervoor kiezen om het resultaat tussentijds te testen, bijvoorbeeld door een dubbele beoordeling van (een deel van) de studenten. Het instrument wordt in overleg verder verfijnd door aanpassing van schaal, beschrijvingen...

Kwaliteit van de tool

Tijdens één van de testfasen van het project is de kwaliteit van de tool onder de loep genomen. Tien bacheloropleidingen uit verschillende studiegebieden en Vlaamse hogescholen engageerden om de tool te testen en hun ervaringen ermee in kaart te brengen. Data over werkbaarheid, gebruiksvriendelijkheid en het ondersteu-

Box 3 Case Sociaal Werk – Thomas More: tool doorlopen

De bachelorproef van de opleiding wordt op 2 deeltaken gescoord, de scriptie en de mondelinge verdediging. De scriptie wordt beoordeeld door de promotor en copromotor. De verdediging gebeurt voor een grotere jury, die in consensus tot een score komen. Na een eerste korte discussieronde besloot de werkgroep dat voor beide onderdelen best een afzonderlijk beoordelingsformulier wordt opgemaakt. Eens dit was uitgeklaard, selecteerde de werkgroep beoordelingscriteria. De groep besprak elk criterium en bijhorende beschrijvingen grondig – om ze zo dicht mogelijk bij de eigen context en vakterminologie te laten aansluiten. De notulist herformuleerde steeds tot er consensus was bij de zes docenten. Er is ook een aantal criteria geschrapt, omdat de docenten ze niet relevant vonden voor de opleiding. Na een tweetal uren intensief werken, rolde een eerste versie van beoordelingsformulier uit de tool..

ningsvermogen van de tool zijn verzameld door observatie en een bevraging. Uit de analyse blijkt dat ontwerpteams het gebruik van de tool

en de kwaliteit van het opgeleverde beoordelingsinstrument algemeen positief ervaren. Box 5 vat de resultaten van de test samen.

Box 4 Case Sociaal Werk – Thomas More: beoordelingsinstrument verfijnen

De werkgroep legde de eerste versie van het beoordelingsinstrument voor aan het voltallige docenten-team. De docenten konden zich erin vinden, maar men wilde het instrument ook graag laten testen door de externe juryleden die de bachelorproef mee beoordelen. Twee groepen van telkens vier juryleden beoordeelden een aantal bachelorproeven met het oude én vervolgens ook met het nieuwe beoordelingsinstrument. De nieuwe criteria werden duidelijk geprefereerd boven de oude. De juryleden wensten een aantal criteria wat eenvoudiger geformuleerd te zien en wensten ook dat te detaillistisch vakjargon geschrapt zou worden. Op die basis paste de coördinator van de bachelorproeven het instrument aan.

Box 5 Resultaten – kwaliteit van de tool

	Positieve ervaring	Negatieve ervaring
Tool	Criteria en hun beschrijvingen vormen een goede basis; De mogelijkheid om formuleringen aan te passen is goed; De structuur van competenties en criteria is helder.	Sommige beschrijvingen van criteria zijn moeilijk geformuleerd; Het doorgronden van de tool vraagt tijd; Sommige competenties ontbreken.
Ontwerpproces	Het ontwerpproces daagt uit tot reflectie; Het is een sterkte dat het proces in groep wordt doorlopen; Het ontwerpproces legt een focus op wat je wil beoordelen.	Het proces houdt geen rekening met vroegere ervaringen/processen.
Beoordelings-instrument	Het beoordelingsinstrument lijkt bruikbaar; De aftoetsing met de doelstellingen klopt; Het beoordelingsinstrument geeft taal aan doelen.	

Box 6 Case Sociaal Werk – Thomas More: evaluatie van de tool Bachelortoets

De werkgroepleden hebben het ontwikkeltraject positief ervaren en formuleerden dat onder andere als volgt:

- “Ik vind het vooral interessant om te zien wat men vanuit Vlaanderen van een bachelor verwacht. En dan ben ik ook wel blij dat wij daar eigenlijk goed toe opleiden. Dus voor mij was het vooral een bevestiging dat we het goed doen en dat we onze eigenheid daarin kunnen bewaren.”
- “De tool helpt ons om taal te geven aan verwachtingen die we stellen aan studenten, die we nu nog zo beschreven hebben maar die we wel bedoelen.”
- “Ik heb de tool als heel waardevol ervaren. Het traject dat je doorloopt stimuleert het samenzitten met collega’s, nadenken over evaluatie en beoordeling... Er komt heel veel naar boven.”

De resultaten (genoemd in box 5) wijzen erop dat de tool Bachelortoets kan worden ingezet om (1) kwaliteitsvolle beoordelingsinstrumenten te ontwikkelen, (2) gestructureerd te discussiëren over de eindbeoordeling en (3) het bachelorniveau correct in te schatten.

Toch willen we enigszins voorzichtig omspringen met deze resultaten. De opleidingen die deelnamen aan het project waren immers meestal vragende partij voor dergelijke ondersteuning. Het is zeer de vraag of gelijkaardige resultaten ook verkregen worden bij opleidingen die de nood minder sterk aanvoelen. Verder is het nog onduidelijk of ontwerpteams er voldoende in slagen om de criteria en beschrijvingen van generieke competenties beroepsspecifiek te maken, zodat ook andere beoordelaars (bijvoorbeeld externe juryleden) de beroeps- of toetspraktijk er in herkennen.

Op basis van de resultaten uit de testfase werd de tool bijgestuurd. Een brede implementatie in 20 verschillende bacheloropleidingen van 4 instellingen hoger onderwijs is intussen een feit.

Tot slot

Bachelortoets kent het voordeel dat het naadloos aansluit bij bekommernissen die in de opleidingen hoger onderwijs leven: uitstroomniveau garanderen, beroepsspecificiteit bewaken, assessment literacy van beoordelaars vergroten... Het op maat bewerken van de criteria wordt daarom in de participerende opleidingen met enthousiasme onthaald. Ook voor onderwijsondersteuners biedt dit project een meerwaarde. Het leert immers dat een digitale tool in staat kan zijn om groepen docenten doelgericht en efficiënt rond een thema te laten werken, zonder dat er een onderwijsondersteuner aanwezig hoeft te zijn. Deze 'good practice' opent een poort naar digitale onderwijsondersteuning. ■

Referenties

- European Commission (2008). European Qualifications Framework. Retrieved November 20, 2014, from <http://europa.eu/>

Met de tool kunnen docenten(teams) valide en betrouwbare beoordelingsinstrumenten voor eindbeoordelingen ontwerpen

- legislation_summaries/internal_market/living_and_working_in_the_internal_market/c11104_en.htm
- European Commission (1999). The Bologna Declaration (19.06.1999). Retrieved November 20, 2014, from http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/documents/MDC/BOLOGNA_DECLARATION1.pdf
- Vlaams Gemeenschap (2003). Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen (04.04.2003). Retrieved November 20, 2014, from <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=13425>